

Muntele Mare în flăcări

Locuitorii satelor de pe valea Arieșului trăiau din creșterea vitelor și din cultivarea pământurilor lor în terase, amenajate până la altitudini de necrezut, de peste 1.000 de metri.

Acolo, oamenii refugiați în munte găseau mijloace de subzistență, motiv pentru care regiunea era împânzită cu o rețea de miliție înarmată până în dinți. Accesul la exploatările agricole răspândite în munți era foarte dificil. De cele mai multe ori era vorba de un simplu drumeag. Țăranul trebuia să facă adesea kilometri cu căruța pentru a ajunge la stâna sau la crescătoria sa de porci, amenajate în mijlocul pășunilor. Trebuia să se scoale dis-de-diminează pentru se duce să-și mulgă vacile și să le îngrijească. Astfel încât rezistența în munți găsea adesea refugiu în aceste locuri, chiar fără știința proprietarilor. Dar milițienii o știau. Mulți moși au plătit cu viața vina de a fi găzduit partizani, fără să o știe, atunci când miliția regimului comunist le prindea urma în fâneață. Forța represivă nu ezita, în cruzime și zelul cu care semăna groaza printre locuitori, să asasineze pe bătrânii care nu se puteau mișca, paralizați de boală sau de vârstă, așa cum s-a întâmplat în satul Masca, aproape de Cacova Ferii, unde câteva bătrâne au fost ucise și aruncate la răscruci, deși ele, nemaivând vite, nu mai fuseseră la stâne de ani de zile.

Una dintre cele mai ferme mișcări de rezistență contra regimului comunist a fost organizată în regiunea Arieșului de mijloc, în împrejurimile sașului Ocoliș, în valea cu torenți care veneau din inima Muntelui Mare. În pădurile de mesteacăn din regiune, mistreții trăiau în turme, mai ales după ce se interzisese vânatul lor, deși distrugeau lanurile de secară și scormoneau cu râțul mai adânc decât tractoarele, în căutarea rădăcinilor cu care se hrăneau. Partizanii refugiați în aceste păduri aveau deci carne din abundență în orice sezon.

Aici își stabiliseră sediul frații Ioanete, care cunoșteau regiunea cum își cunoșteau buzunarele. Escadroanele de milițieni care s-au aventurat până acolo au fost capturate și dezarmate unul după altul; apoi milițienii au fost lăsați în libertate, fie pentru a da de gândit aceluia care ar fi fost tentați să repete experiențe, (și datorită principiilor religioase ale lui Ioanete, care avea un frate preot la Poșaga: "Viața este dată de Dumnezeu, nimeni nu are dreptul să o ia. În afară de cazul când ești constrâns").

Timp de patru ani, Ioanete Cucu și oamenii lui nu numai că au rezistat încercărilor întreprinse pentru a-i captura, dar și-au impus legea pe teritoriul pe care îl controlau. Locuitorii satelor vecine trăiau în pace, după tradițiile dintre cele două războaie. Plăteau impozitele regulat și-și alegeau primari pe cei mai buni dintre ei. Jandarmii erau acolo de formă și nu mai îndrăzneau să părăsească perimetrul comunei după ce plutonierul Băjenaru fusese găsit strangulat în biroul său, iar ceilalți jandarmi fuseseră dezarmați și constrânși de Ioanete să părăsească regiunea, care era domeniul său.

Dacă într-o primă fază, jandarmii și milițienii trimiși din Turda se încăpățânașeră să se aventureze cu riscul de a se întoarce în chiloți și de a fi ridiculizați de săteni, apoi ei au adoptat o tactică nouă: corupția. Dar și de data aceasta eșecul a fost total.

În 1950 invadatorii au recurs la o acțiune disperată, pe cit de riscantă, pe atât de ingenioasă. Au plasat în posturile administrative, încet-încet, milițieni înarmați. Perceptorii, primarii, agenții fiscali, învățătorii, bibliotecarii, directorii căminelor culturale, toți ascundeau, sub aparența unor funcționari pașnici, niște milițieni bine antrenați, înarmați cu pistoale automate ascunse sub haine. Si se simțeau susținuți de la distanță de colegi gata să le vină în ajutor la momentul decisiv. Și acest moment a venit într-o manieră neașteptată, ca de obicei.

Casa preotului Ioanete din Poșaga era situată pe o colină de unde domina tot peisajul de la poalele sale astfel încât nimeni nu se putea apropia fără să fie văzut. Acest avantaj a fost supraestimat de fratele său, cu atât mai mult cu cât într-o duminică nici el, nici preotul nu-și dăduseră seama că prezența "domnilor", cum li se spunea funcționarilor, la slujba religioasă din acea zi, era cusută cu ață albă. Nu era deloc extraordinar să vezi "domnii" frecventând biserica de pe munte, în special în zilele frumoase de sfârșit de primăvară.

După slujbă, "domnii" nu s-au depărtat deloc de biserică. Câțiva s-au retras la umbra tufișurilor, scoțând mâncarea din sac și lăsând impresia că vor să ia prânzul la iarbă verde. Alții au început o partidă de fotbal pe pajiște, urmărind uneori mingea până la muncelul unde era casa parohială.

Oaspeții preotului, partizanii lui Ioanete, nu puteau bănui că sub masca acestui joc nevinovat se ascundeau asasini. Au dejunat fără frică și au băut un pahar de vin ars. Atunci când se așteptau cel mai puțin, au auzit zăngănit de arme și ordinul de a se preda.

Ioanete și oamenii lui au sărit la ferestre deschizând focul la întâmplare pentru că "domnii" erau invizibili. Fără să fie zăriți, o parte din milițieni se strecuraseră până sub casă, unde nu puteau fi reperați, dar nici nu puteau utiliza armele, fiind neutralizați de focul partizanilor de la ferestre. Alți milițieni, ascunși în cotarea și protejați de grinzi, trăgeau prin ferestre, reușind să atingă în interior când pe unui, când pe altul.

Ioanete și ceilalți rămași în picioare au rezistat până la căderea nopții, sperând că vor putea să spargă barajul pe latura spre pădure și să se strecoare pe acolo. Dar intenția lor a fost devansată de milițieni, care, la lumina lămpilor, le-au tăiat drumul, astfel că au fost nevoiți să rămână în casă.

La capătul a 20 de ore de luptă, în timpul cărora au fost victime și de o parte și de alta, milițienii au încercat să dea foc casei preotului, ceea ce a fost imposibil din cauza fundațiilor de piatră. A doua zi de dimineață milițienii au primit întăriri. Fumul grenadelor a început să se răspândească în casă.

Oamenii lui Ioanete cădeau unul câte unul. Primul care a plătit cu viața a fost preotul. Ioanele a fost găsit cu gura spartă de un glonte, ceea ce înseamnă că s-a sinucis când a văzut că era aproape singurul supraviețuitor. Dintre cei doisprezece oameni ai grupului, nu se știe dacă a scăpat vreunul. Douăzeci de ani mai târziu a fost întâlnit în Valea Ialomicioarei un bărbat puternic, foarte zgârcit la vorbă; încă îngrozit, el povestea că scăpase dintr-o casă de partizani incendiată. Se spune că la locul dramei de la Poșaga a fost găsit în comă un bărbat solid, Mihinda. Și-a revenit suficient pentru a relata faptele la interogatoriu. Când a ajuns la momentul sinuciderii șefului său, Mihinda s-a repezit la anchetator și cu bruma de forță care-i mai rămăsese l-a strâns de gât cu palmele sale mari și puternice ca o menghină, atât de tare încît, pentru a-l elibera, milițianul de gardă a trebuit să-l împuște pe partizan. Dar și ofițerul anchetator și-a dai duhul.

Sfârșitul rezistenței lui Ioanete și a partizanilor săi, ca și sfârșitul rezistenței lui Ghiță Tautan au îndoliat populația din valea Arieșului. Sub protecția partizanilor, locuitorii satelor se simțiseră în siguranță. După lichidarea lor, au început represaliile contra celor care nu aveau altă vină decât aceea de a se fi născut pe pământul acela, sub același cer pe care îl iubeau atât de mult.

Am povestit cele două episoade după un manuscris intitulat "Apele se reunesc", care mi-a fost încredințat prin intermediul lui Ovidiu Vuia și a fost scris de cineva din regiunea Arieșului, care citise manuscrisul meu "Rezistența armată anticomunistă".

Printre participanții la acțiunile partizanilor de la Poșaga au mai fost semnați: Popa Roșă, Șuşman Leon din Mihăceni, Puf Aurel (vestit vânător), Trinca Teodor, Vlad Ilie, Rafailă, Părduț Ilarie și Popa Partenic.

Grupul Iosif Capotă - Alexandru Dejeu

Împotriva acțiunii de colectivizare s-a format un grup de partizani care erau înarmați pentru apărare și care au lansat și o serie de manifeste. Activitatea lor s-a desfășurat între anii 1949 și 1957.

Cei doi conducători, dr. Iosif Capotă și Alexandru Dejeu, au fost executați, în lot au fost 23 de țărani din satul Brăișor, județul Cluj, și dintre ei au fost condamnați în anul 1957 la muncă silnică pe viață: Crețu Gheorghe, Crețu Teofil, Bonig Gheorghe, Bortig Ioan și Fărcane Vaier.

Ceilalți au primii pedepse până la 25 de ani închisoare, printre ei numărându-se bărbați și femei din sat: Mudure Arsinte, Cobîrzan Gheorghe, Bonig Traian. Bortig Vaier, Crețu Pamfil, Niculae Gheorghe, Nicula Iustina, Crețu Irina, Cătaș Onița, Bortig Vasile, Hanga Gheorghe, Brazdă Aurel, Fărcane Gheorghe (mort la Gherla în 1961), Mudure Vasile și alții.

Partizanii din Dealul Botii

Pe valea pârâului Iada, până la vărsarea în Criș, a acționat un grup de partizani din care făceau parte: Ciota Ion, fost șofer al mareșalului Antonescu, parașutat în spatele frontului de la Stalingrad, Jurj, un țaran din părțile satului Ghiugița de Sus, și soția lui, Jurj Lucreția. Luptele au avut loc în iulie 1952 și în cursul lor au căzut Ciota Ion și Mihuț Gheorghe. Țăranul Jurj a fost executat la Oradea, iar soția lui condamnată la muncă silnică pe viață.

Republica de la Băișoara sau o comuna independentă 24 de ore

Ofițerul C. Diamandi, care pactizase cu poporul și nu acceptase falsificarea alegerilor din 19 noiembrie 1946, a fost arestat, împreună cu un alt ofițer de aviație, a evadat de la Siguranța din Turda și au fugit amândoi pe Valea Ierii spre Muntele Mare. De aici coborau și îi pedepseau pe cei care asupreau populația: pe secretarii partidului, pe agenți și pe jandarmi; pe unii i-au spânzurat. Într-una din zile au coborât din Muntele Băișoara și au ridicat jandarmii, autoritățile locale și colaboraționiștii din Băișoara, care au fost ținuți ca ostatici într-o colibă de la marginea acestei comune. După aceea au ars registrele de cote, tablourile "iubiților conducători", au tăiat firele telefonice și au declarat comuna liberă și independentă. Abia după 24 de ore a sosit armata, cu tunuri și echipament de război și s-au declanșat lupte crâncene. Partizanii aveau în față pe ostatici. Securitatea înainta având în față femeii cu copii în brațe. Diamandi cu oamenii lui s-au retras pe valea Ierii.

Peste 500 de persoane au fost arestate, fiind denunțate de colaboraționiștii care fuseseră obligați de partizani să-și roadă carnetele de membri de partid. Printre cei arestați și supuși torturilor s-au aflat: Nicodim Cîrbea, Teofil Cîrbea, Grigore Marcu, Ion Marcu, Ion Mișuț.

La completarea listei ar trebui să contribuie tot satul care a cunoscut această cruntă suferință.

Durerea lor a fost durerea neamului și la tânguirea moșului, pe care "curg zdrențele ca ploaia", adăugăm omagiul adresat lor de Radu Gyr, în acel timp de băjenie, din temnița Aiudului:

MOȘUL

*Curg zdrențele ca ploaia, ca o jale,
peste ciolanele ce-mi ies prin piele;
năluca mea, durată strâmb sub țoale,
din rășchituri se trage, și obiele.*

*De când stau și aștept pe aspre plaiuri
un vis olog și o dreptate ciungă,
îmi par toți munții osândite raiuri,
cu îngeri ce mă scuiță și m-alungă.*

*De veacuri îmi tot pun în sac oftatul.
și toamna plec la vale prin vâlcele,
să-l întâlnesc pe Domnul Împăratul,
să-i ud opincile cu lacrimile mele.*

*Tu nu știi, Doamne, cum în piept mă frige
aprins, ca un ciubăr de jirăgaie
din ce adâncuri vin azi să mă strige
pădurile gemând sub fierăstraie.*

*De când tot merg cerșind din poartă-n poartă,
de când tot mor în temnița turbată,
lung, pârâind din negură și soartă,
mi-aud trosnind ciolanele pe roata.*

Partizanii din Munții Trascăului - din grupul Dabija

Pe data de 5 martie 1949, la orele 7 dimineața, Securitatea din Alba Iulia și cea din Deva au pornit acțiunea împotriva partizanilor înaintând, pe valea pârâului Galda, trecând prin comunele Benic, Mesenta, Întregalde, spre pădurile Munților Trascău, unde se aflau ascunse bordeiele ce ascundeau pe neînfricații moși ce-și apărau libertatea.

Deoarece în noaptea de 4-5 martie ninsese puțin, securiștilor le-a fost ușor să depisteze urmele îndreptându-se până la locul numit Bogoloaia, din apropierea satului Cricău. Înconjuțați, partizanii se găseau în bordei, fără să prindă de veste de ce se petrece afară. Luați prin surprindere, rezistența nu a mai putut fi eficace. Cu acea ocazie au fost uciși Popa Ștefan și Pascu Cornel, alții răniți și cîțiva s-au predat.

După primele cercetări ale celor arestați la Bogoloaia, s-a declanșat acțiunea din comuna Mesentea. În dimineața următoare, duminică 6 martie 1949, doi dintre partizani, Mînza Traian (născut în 1926, la Galați) și Gligor Traian (născut în 1924 la Livezile de Aiud), s-au apropiat de moara din comuna Mesentea și s-au interesat la Valea Simion dacă Securitatea a trecut prin sat. Spunându-li-se că până la acea oră nu venise, cei doi s-au îndreptat spre casa văduvei de război Giurgiu Silvia (care-i aproviziona). Dar la ora 5 a sosit Securitatea și, înconjurând casa, i-a somat pe cei doi să se predea. Nana Silvia, cum i se spunea, a ieșit prin podul casei și s-a îndreptat spre deal, unde s-a ascuns după o grămadă de pari de vie, privind la măcelul care a început. O luptă aprigă, ca pe front, care a durat până la orele 17, când partizanii au terminal muniția. După ce și-au ars actele ce le aveau asupra lor, cei doi s-au sinucis cu ultimele cartușe. După încetarea focului, în casa distrusă au fost găsite cadavrele celor doi partizani, care au fost aruncate într-o groapă săpată în grădină...

De luni, 7 martie, a început hărțuirea celor din sat pentru descoperirea celor ce ajutau pe partizani. Și nu numai hărțuirea, dar și schingiuirea a peste 50 de moși [..?..] în beciurile Securității. 51 condamnați, au plecat mai departe prin lagărele de exterminare.

Din comuna Galda de Jos au fost arestați: Picoși Florian (condamnat 20 ani), Dalea Emil (20 ani muncă silnică), Olteanu Emil (20 ani muncă silnică), Gliga Traian (6 ani), Trif Liviu (8 ani), Giurgiu Chiro (5 ani), Sonea Iulia (5 ani), Modrea luluț (3 ani), Drăgan Emil (5 ani), Crișan Vasile (5 ani), Fleșer Partene (2 ani și jumătate).

Din comuna Mihalț au fost ridicați: Bedelean Ion (20 ani muncă silnică), Cerghelean Virgil (7 ani temniță grea), Ordean Simion (5 ani), Mărgjineanu Ion (20 ani muncă silnică), Hațegan Gheorghe (7 ani temniță grea).

Din comuna Benic au fost condamnați: Preja Domenic (5 ani), Preja Alexa (5 ani), Preja Nicolae (3 ani), Laslo Aron (5 ani), Pascu Gheorghe (5 ani), Pascu Petre (10 ani), Morar Emil (3 ani), Lazăr Victor (5 ani).

Din comuna Galda de Sus au trecut prin închisoare: Nistor Isidor (3 ani), Micu Pătru (5 ani), Goia Augustin (3 ani), Doia Sabin (3 ani), Nistor Zaharia (3 ani), căpitan Lazăr Nicodim (10 ani), Doia Simion, Lușan Ștefan (1 an), Lușan Simion (1 an), Man Ștefan (1 an), Bulgaru Iosif (1 an).

Din comuna Întregalde: Mihai Florin (20 ani muncă silnică), învățătorul Mihai (20 ani muncă silnică), Nistor Ioan (5 ani), Trifa Nicolae (5 ani), Boffea Silvestru (20 de ani muncă silnică).

Din comuna Mogoș au fost condamnați: Șulăria Victor (5 ani), Marian Simion (5 ani), Horia Alexandru (5 ani), Marinescu Simion (5 ani), Fleșer Partenie (din comuna Sîntimbru, condamnat 5 ani), Fleșer Vasile (din com. Oiejdea, condamnat la 5 ani), Flad Anghel (din comuna Cricău, condamnat 7 ani).

Din orașul Teiuș au fost condamnați: Cîmpean Traian (5 ani), plutonierul Scridon (la 5 ani), Socaciu Traian (17 ani muncă silnică), Popa (5 ani), iar Cristea Ovidiu și Frâncu Vasile au luat câte 3 ani fiecare.

Brigadierul silvic din comuna Întregalde, văzând ce s-a abătut peste sate, s-a ascuns timp de 9 ani. Făcându-se promisiuni că cei ce se vor preda vor fi lăsați liberi, s-a prezentat la Securitatea din Alba Iulia. După 6 săptămâni a fost găsit mort prin împușcare.

Familia preotului Oțoiu Victor a avut foarte mult de suferit, deși oamenii nu au declarat nimic. Era preot în comuna Mesentea, de unde partizanii se aprovizionau prin Silvia Giurgiu, care cu toate torturile îndurate nu a divulgat pe nimeni. Era bătută până la leșin și, după ce era trezită cu găleți de apă rece, iar începeau s-o tortureze, în celulă ea era cea care încuraja pe celelalte femei arestate: "Fiți fără frică, nu voi spune nimănui nimic, chiar dacă mă omoară. Eu nu am copii, nu am soț. Atunci când am plecat la

un drum m-am gândit la toate și nu am dat înapoi. Nici acum nu dau. Voi trebuie să vă întoarceți la copiii voștri."

Legătura Nanei Silvia se făcea prin Valea Simion, care avea 15 ani.

Preotul Oțoiu Victor a fost chinuit și, cu toate că nu s-au găsit probe despre legăturile cu partizanii, a fost condamnat la 3 ani, dar a executat 5 ani în schimb. Și, în timpul anchetei, familia a avut de suferit mult de tot. Preoteasa Ana Oțoiu, învățătoare la Mesentea, după ce a fost dată afară din învățământ, în numeroase rânduri a trecut cu săptămânile, alte ori cu lunile, prin Securitatea din Alba Iulia, să spună ce nu știa și poate ceea ce conștiința nu-i permitea să spună, să facă rău și la alții. Și chinurile au fost îngrozitoare, până la electrocutare, din care cauză s-a îmbolnăvit de inimă. Și, bolnavă cum era, a fost ridicată din pat și dusă la Securitate, din nou la tortură, tot ca să-și amintească. Nici băiatul, Oțoiu Gelu, elev de 17 ani, nu a fost cruțat. După un accident grav la cap trebuia să meargă la un control de specialitate la Cluj. Dar nu a apucat să se urce în tren, că a fost arestat și bătut bestial. S-a trezit în Securitatea de la Alba Iulia, plin de sânge, fără nici o îngrijire medicală, dar permanent în anchetă.

Mirela Oțoiu, elevă, de 16 ani, a fost arestată de 7 ori, între 2 săptămâni și o lună, prin Securitatea de la Alba Iulia, și a trecut prin chinuri pentru a spune ceea ce nu știa fiindcă se afla la liceu, la o depărtare de 18 km de satul natal. Acolo a găsit o mulțime de femei arestate și chinuite în legătură cu partizanii din Muntele Mare, printre care se găsea și doctorița Viorica Gâscă.

Așa cum a cunoscut chinurile comuniste familia preotului Victor Oțoiu, tot astfel sute de familii din această regiune au fost torturate, dar încă nu pot vorbi de teama care stăpânește satele românești atât de greu încercate.